

פרשת נח תש"ע בענין דור הפלגה

בראשית פרק י"א

(א) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים :
(ב) ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שניער
וישב שם : (ג) ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה
לבנים ונשרפה לשרפה ונתי להם הלבנה לאבן
והחמר הנה להם לחמר : (ד) ויאמרו הבה נבנה
לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן
נפוץ על פני כל הארץ : (ה) וירד יקוק לראות את
העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם : (ו) ויאמר
יקוק הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם
לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו
לעשות : (ז) הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא
ישמעו איש שפת רעהו : (ח) ויפץ יקוק אתם משם
על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר : (ט) על כן
קרא שמה בבבל כי שם בלל יקוק שפת כל הארץ
ומשם הפיצם יקוק על פני כל הארץ :

רש"י
(א) **ודברים אחדים** - באו בעצה אחת ואמרו לא
כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע
ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם.
דבר אחר ודברים אחדים [נ"א: חדים], אמרו
אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע
מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו
סמוכות : (ב) **ויהי בנסעם מקדם** - שהיו יושבים
שם, כדכתיב למעלה (י ל) ויהי מושבם וגוי הר
הקדם, ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את
כלם, ולא מצאו אלא שניער : (ג) **לבנים** - שאין
אבנים בבבל, שהיא בקעה : **ונשרפה לשרפה** - כך
עושין הלבנים שקורין טיולי"ש בלע"ז [רעפים],
שורפים אותן בכבשן : (ד) **פן נפוץ** - שלא יביא
עלינו שום מכה להפיצנו מכאן : (ו) **הן עם אחד**
ושפה אחת - כל טובה זו יש עמהן, שעם אחד הם
ושפה אחת לכולם, ודבר זה החלו לעשות : **לא**

יבצר מהם וגוי לעשות - בתמיה. יבצר לשון מניעה, כתרגומו, ודומה לו (תהלים עו יג) יבצור רוח
נגידים : (ז) **הבה** - מדה כנגד מדה, הם אמרו הבה נבנה, והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה : **לא ישמעו**
- זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו : (ח) **ויפץ ה' אותם משם** - בעולם הזה.
מה שאמרו פן נפוץ, נתקיים עליהם, הוא שאמר שלמה (משלי י כד) מגורת רשע היא תבואנו :
(ט) **ומשם הפיצם** - למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור
הפלגה, אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר כביכול להלחם בו, ואלו נשטפו, ואלו לא נאבדו
מן העולם. אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה
וריעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנוי המחלוקת וגדול השלום :

בראשית פרק י"א

(כז) ואלה תולדות תרח תרח הוליד את אברם את
נחור ואת הן והן הוליד את לוט : (כח) ויקמת
הן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור
כשדים :

רש"י
(כח) **על פני תרח אביו** - בחיי אביו. ומדרש אגדה
יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על
אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו
והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם
אברם נוצח, אני משלו, ואם נמרוד נוצח, אני
משלו. וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה,
אמר להם הרן משל אברם אני. השליכוהו לכבשן
האש ונשרף, וזהו אור כשדים. ומנחם בן סרוק פירש אור בקעה, וכן (ישעיה כד טו) באורים כבדו ה',
וכן (שם יא ח) מאורת צפעוני. כל חור ובקע עמוק קרוי אור :

The Weekly Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

רמב"ן בראשית פרק יא

(כח) **על פני תרח אביו בארץ מולדתו** ... והענין המקובל הזה נמצא גם כן בספר קדמוני הגוים כמו שכתב הרב במורה הנבוכים (ג כט), כי הזכירו בספר "עבודת האכרים המצרים" כי אברם אשר נולד בכותא חלק על דעת ההמון שהיו עובדים השמש, ונתן המלך אותו בבית הסוהר והיה עמהם בתוכחות ימים רבים שם, אחר כך פחד המלך שישחית עליו ארצו ויסיר בני האדם מאמונתם וגרש אותו אל קצה ארץ כנען אחר שלקח כל הונו. והנה על כל פנים במקום ההוא בארץ כשדים נעשה נס לאברהם אבינו, או נס נסתר, שנתן בלב אותו המלך להצילו ושלא ימיתנו והוציא אותו מבית הסוהר שילך לנפשו, או נס מפורסם שהשליכו לכבשן האש וניצל כדברי רבותינו: ...

וזהו שאמר הכתוב (להלן טו ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, כי מלת "הוצאתיך" תלמד על נס, כי לא אמר "אשר לקחתיך מאור כשדים", אבל אמר "הוצאתיך", שהוציא ממסגר אסיר, כמו אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ ב). ואמר לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, כי מעת הוציא אותו מאור כשדים היה הרצון לפניו יתעלה שיגדלנו ויתן לו את הארץ ההיא, ותרח אביו ואברהם היה בלבם מן היום ההוא שנצל שילכו אל ארץ כנען להתרחק מארץ כשדים מפחד המלך, כי חרן קרוב להם, ועם אחד ושפה אחת לכלם, כי לשון ארמית לשניהם, ורצו ללכת אל עם אשר לא ישמע לשונו המלך ההוא ועמו: וזהו טעם ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן, אשר שם משפחותיהם ואבותיהם מעולם, וישבו ביניהם ונתעכבו שם ימים רבים. ושם נצטוו אברהם לעשות מה שעלה בדעתו ללכת ארצה כנען ועזב את אביו, ומת שם בחרן ארצו, והוא הלך עם אשתו ולוט בן אחיו ארצה כנען. וזהו שאמר הכתוב (יהושע כד ג) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, כי בעבר הנהר נצטוו בזה, ומשם לקחו והוליכו בכל ארץ כנען: ...

מסכת סנהדרין דף קט ע"א

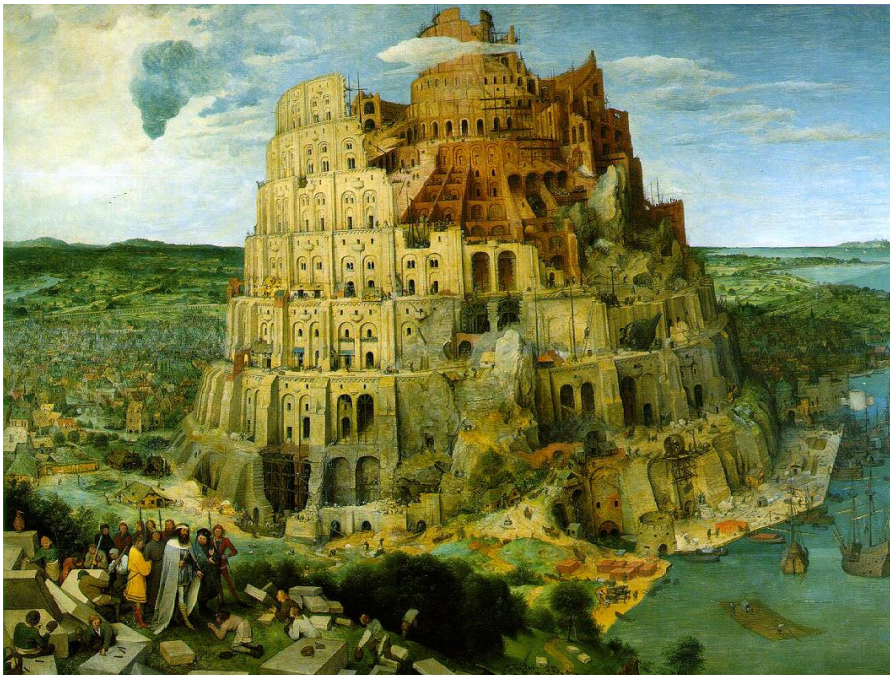
דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא וכו'. מאי עבוד? אמרי דבי רבי שילא: נבנה מגדל ונעלה לרקיע, ונכה אותו בקרדומות, כדי שיזובו מימיו. מחכו עלה במערבא: אם כן ליבנו אחד בטורא! (אלא) אמר רבי ירמיה בר אלעזר: נחלקו לשלש כיתות, אחת אומרת: נעלה ונשב שם, ואחת אומרת: נעלה ונעבוד עבודה זרה, ואחת אומרת: נעלה ונעשה מלחמה. זו שאומרת נעלה ונשב שם - הפיצם ה', וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה - נעשו קופים ורוחות ושידים ולילין, וזו שאומרת נעלה ונעבוד עבודה זרה - (בראשית י"א) כי שם בבל ה' שפת כל הארץ.

רש"י

אברהם אבינו - בימי דור הפלגה היה בסוף ימי פלג נפלגה הארץ כדתניא בסדר עולם א"ר יוסי נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג וא"ת בתחילת ימיו כו' ופלג ראה את אברהם כמה שנים דהא לקצ"א דפלג נולד אברהם וחיה פלג אחר כך כמה שנים.

מסכת עבודה זרה דף יח ע"ב - דף יט ע"א

אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן: אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים - זה אברהם אבינו, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה, שרשעים היו, שנאמר: (בראשית יא) הבה נבנה לנו עיר.

Pieter Bruegel the Elder, *The Tower of Babel* (1563, oil on oak), Kunsthistorisches Museum, Vienna

העמק דבר להנצי"ב

(א) **שפה אחת.** זה גרס לחטא א'. היינו שיסכימו לשבת כולן בקבוץ אחד. וזהו נגד רצון ה' שאמר שרצו בארץ רבו בה היינו להתהלך לארכה ולרחבה כי לשבת יצרה: **ודברים אחדים.** לא ביאר הכתוב הדברים אלא ברמז במבואר במדרשים אבל לא פירשן הכתוב כי אם שהיו דברים אחדים ולמדנו דלא משום הדברים התעורר הקב"ה. כי אם בשביל שהיו אחדים. יהיו מה שיהיו. ודבר זה אם כי לפי הנראה אין בזה שום עון ואדרבה חבור עצבים ג"כ ראוי להניח. אבל כאן גרס לחשוב דבר שיצא לתקלת הישבו כאשר יבואר:

(ג) **ונשרפה לשרפה וגו'.** כל המקרא אין בו ענין שראוי להודיע לענין הספור ומה לי אם היו להם אבנים לבנין או בנו באץ או עשו שריפת לבנים וכבר לפני המבול כתיב ויהי בנה עיר, ולא פי' ממה ואיך בנה. ונראה דכאן מרומז קבלת חז"ל דהפילו לא"י לכבשן האש. ומגוף המקרא אשר הוצאתיך מאור כשדים אין הכרח. דלפי הפשט הוא מקום נקרא הכי וכמו דכתיב בארץ מולדתו באור כשדים ויצאו אתם מאור כשדים וגו' אלא כאן מרומז הענין דהא ודאי ללפי הקבלה שהפילו את א"י לכבשן האש. לא עשו כבשן האש בשביל זה אלא היה אתון נורא יקידתא לצורך הבריות. והודיע זה הכתוב שהיה כבשן לצורך העיר והמגדל. ומזה נבין כמה גדול ועמוק היה הכבשן ומזה הכבשן ניצול א"י. והא שלא פירש המקרא זה הנס באר היטב יבואר להלן י"ב י"ז:

(ד) **וראשו בשמים.** זה ודאי לא יעלה עה"ד שיהיה עיר אחת לכל העולם אלא כסבורים שיהיו כל הערים סמוכות וטפלות לאותו העיר שבה המגדל ויהיה המגדל לצפות ממנו למרחוק אחר כל הישוב שלהם שלא יהיו נפרדים בארץ אחרת. ע"כ נצרך שיהיה ראשו בשמים: **ונעשה לנו שם.** אנשים משגיחים וממונים על הדבר ויהיו שרי צבא להעניש את העובר. דבלי"ז אינו מועיל המגדל. וכ"ז היה לחשש. פן נפוץ על פני כל הארץ. אמנם יש להבין מה חששו אם יצאו כמה לארץ אחרת. ומובן שזה היה שייך לדברים אחדים שהיה ביניהם ובאשר אין דעות ב"א שוים חששו שלא יצאו ב"א מדעה זו יהיו במחשבה אחרת. ע"כ היו משגיחים שלא יצא איש מישוב שלהם. ומי שסר מדברים אחדים שביניהם היה משפטו לטריפה כאשר עשו לא"י. נמצא היו דברים אחדים שביניהם לרועץ שהחליטו להרוג את מי שלא יחשוב כעתם. ויבואר עוד להלן ו':

(ח) **ויפץ ה' אתם וגו' ויחדלו לבנות העיר.** ולא כתיב המגדל דאפי' היה נבנה המגדל היה בטל תכליתו להשגיח על הנבדל מהם. אחרי אשר נתבלבלו בלשונם. ולא ידעו אחד דברי רעהו אבל עדיין היה אפשר להסכים ברצון אחד לשבת יחד משי"ה הודיע הכתוב שממילא נפרדו לגמרי:

Bruegel, *The Tower of Babel* [Detail]

מקורות נוספים

פרקי דרבי אליעזר - פרק כד

ר' אליעזר אומר היו מולידים את בניהם ופרין ורבין כמין שרץ גדול ששה בכל לידה, והיו כלם עם אחד ולב אחד ושפה אחת, שני ויהי כל הארץ שפה אחת ומאסו בארץ חמדה, שני ויהי בנסעם מקדם הלכו לארץ שנער ומצאו שם אבן גדולה ורחבת ידיים וכל המישור וישבו בה שני וימצאו בקעה בארץ שנער, ר' עקיבא אומ' השליכו מעליהם מלכות שמים והמליכו עליהם נמרוד עבד בן עבד, והלא כל בני חם עבדים הם ואוי לארץ שימלוך עבד, שני תחת עבד כי ימלוך, ר' חכינאי אומ' גבור כח היה נמרוד שני וכוש ילד את נמרוד, ר' יהודה אומ' הכתונת שעשה הב"ה/הקב"ה/ לאדם ולאשתו היו עם נח ובניו אל התיבה, וכשיצאו מן התיבה חם בן נח הוציאה עמו והנחילה לנמרוד, ובשעה שהיה לובש אותם כל בהמה וחיה שהיו רואין את הכתב ובאין ונופלים על פניהם לפניו, והיו בני אדם סבורין שהוא מכח גבורתו, לפיכך המליכו אותו עליהם מלך, שני על כן יאמר כנמרוד גבור ציד לפני ה', א' נמרוד לעמו באו ונבנה לנו עיר גדולה ונשב בתוכה, פן נפוץ על פני כל הארץ כראשונים, ונבנה לנו מגדל גדול בתוכה עולה עד לשמים שאין כחו של הב"ה אלא במים, ונקנה לנו שם גדול בארץ, שני ונעשה לנו שם, ר' פנחס אומ' לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל, ומה היו עושין, היו מלבנים לבנים ושורפים אותם כיוצר חרש עד שבנו אותו גבוה כשבעה מילין מקנה מעלת היו לו במזרחו ובמערבו, ואלו שהיו מעלו מעלין לבנים היו עולין ממזרחו, ואלו שהיו יורדין היו יורדין ממערבו, ואם נפל אדם ומת לא היו שמים לבם עליו, ואם נפלה לבנה היו יושבין ובוכין ואומרין מתי תעלה אחרת תחתיה, ועבר אברהם בן תרח וראה אותם בונים את העיר ואת המגדל וקללם בשם אלהים, שני בלע פלג לשונם, ומאסו את דבריו כאבן מושלכת על גבי קרקע, והלא כל אבן בחור וטוב אין נותנין אותו אלא על פינת הבנין, ועליו הכתוב אומ' אבן מאסו הבונים, ר' שמעון אומ' קרא הב"ה לשבעים מלאכים הסובבים את כסא מלכותו ואמר להם הב"ה באו ונרד ונבלל את שבעים גוים ואת שבעים לשונות, ומניין שאמ' להם, שני הבה נרדה, הבה ארדה אין כתיב כאן אלא הבה נרדה, והפילו גורלות ביניהם, שני בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, ונפל גורלו של הב"ה על אברהם ועל זרעו, שני כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, אמ' הב"ה חבל וגורל שנפל עלי שרתה נפשי בו שני חבלים נפלו לי בנעימים וירד הב"ה ושבעים המלאכים הסובבים את כסא כבודו ובלבל לשונם לשבעים גוים ולשבעים לשון ומניין שירד הב"ה שני וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל, וזו ירידה שנייה, והיו רוצין לדבר איש בלשון רעהו ולא היו מכירין איש לשון רעהו, מה עשו לקחו איש חרבו ונלחמו אלו עם אלו למשחית, וחצי העולם שם נפל בחרב, ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ, שני ויפץ ה' אותם על פני כל הארץ, ר' מאיר אומ' עשו אחיו ראה את הכתונת של נמרוד וחמד אותה בלבו והרגו ולקחה ממנו, ומניין שהיו חמודות בעיניו, שני ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות, וכל הלושב אותם נעשה גם הוא גבור, שני ויהי עשו איש יודע ציד, וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו אמ' אין עשו הרשע כדאי ללבוש את הכתונת הללו, מה עשה חפר בארץ וטמנה, שני טמון בארץ חבלו.

מהרש"א חידושי אגדות (לסנהדרין דף קט ע"א)

נבנה מגדל כו'. לפי שחטא דור הפלגה אינו מפורש בהדיא מה היא ולהכי אהא דקתני אין להם חלק לעוה"ב בעי מה עביד דאיענשי כ"כ ואמרי דבי רבי שלא נבנה מגדל כו' לפי שהם רצו למרוד בה' אלא שהם יראו לנפשם שלא יביא הקב"ה מבול עליהם כמו שעשה לדור אנוש ולדור המבול ולא האמינו בשבועתו ולזה אמרו כיון שאין כחו אלא במים שיש לו מלמעלה נבנה לנו מגדל ונעלה לרקיע ונכה הרקיע בקרדומות עד שיזובו כל מימיו אשר שם ולא יהיה לו עוד מים להביא מבול עלינו ולדעת רבי ירמיה נחלקו לגי' כתות אחת אומרת נלך ונשב שם שאף אם יביא מבול לא יגיע אלינו מרוב גובהו של המגדל ואחת אומרת נלך ונעבוד ע"ז שם כי זה המגדל יהיה לנו כדי שנהיה בחבור וקבוץ אחד ואף אם נעבוד ע"ז לא יביא אלינו עונש מבול כמ"ש בב"ר דור המבול על ידי שהיו שטופים בגזל לא נשתייר מהם פליטה אבל אלו היו אוהבים זה כו' נשתייר מהם פליטה שאמ"י ישראל כו' שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו וזו שאומרת נעשה מלחמה הוסיפה לחטוא לאו כל הימנו שיבור לו העליונים ולנו התחתונים אלא נשים ע"ז בראשו וניתן חרב בידו כו' עיין בבראשית רבה והיה העונש להם במדה שהאומרת נעלה ונשב שם הורידים והפיצם ה' בכל העולם ושאמרו נעשה מלחמה נעשו קופין כו' שגם מקום התחתונים לא ניתן להם כראוי לבני אדם ולזו הכת אין ראייה מהכתוב ואולי כי בקבלה היה להם כי המינים רבים מבני אדם משונים באיים רחוקים באו מדור הפלגה בחטאם ושאומרת נעבוד ע"ז בקבוץ א' ושפה אחת בלל ה' וגו' וזו גם כן דעת ר"ן שאמר שכולן לדעת א' נתכוונו לשם ע"ז ועיין פירש"י בחומש. ומאמר ר"י נמי מגדל שליש נשרף ושלש נבלע ושלש קיים כו' ע"ש הגי' כתות שזכר לעיל שבנו אותו מגדל כפי רוע מחשבתם שאמרו נעשה מלחמה נשרף. שאמרו נעבוד ע"ז נבלע. שאמרו נשב שם מפני המבול ירד לארץ והוא קיים :

מסכת חולין דף פט ע"א

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכס, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם - אמר לפני (בראשית י"ח) ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן - אמר (שמות ט"ז) ונחנו מה, לדוד - אמר (תהלים כ"ב) ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד - אמר (בראשית י"א) הבה נבנה לנו עיר...

שפת אמת [תרנ"א]

בענין דור המבול והפלגה הכל היי הכנה לבני ישראל כמ"ש זכור ימות עולם כו' כי הדורות שקודם המבול היו גבוהים מאוד ואח"כ נתמעטו ע"י שקלקלו. והלא היי הכל גלוי וידוע לפניו ית' אך שאח"כ בקבלת התורה זכו בניי להשיג מהארה הראשונה שהיי קודם החטא כדאיתא שכל הארות המתגלים בעולם נשאר מהם רשימה. ונמסר לבסוף כל אלה הדרכים לבני ישראל וע"ז כ' נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. ולכן אמר זכור ימות עולם כי בניי יש להם בכח התורה דביקות לזכור ולעורר כל ההארות שנתגלו מאז. וכ' לא נפלאות היא כו' לא בשמים כו' מי יעלה לנו השי' ולא מעבר לים כו' קרוב אליך בפיך ובלבבך כו'. יתכן לפרש שהם ב' אלו הדורות דור הפלגה חטאו בפה ורצו לעלות השמים אך כי לא היי לשם שמים. אבל בניי בפיך כו' זכו להמשיך תורה מן השמים. מעבר לים רמז לדורות שקודם המבול שנקי מעבר לים. וזהו בלבבך כי דור המבול חטאו בלב כמה שכתוב יצר מחשבות לבו רק רע. ובניי בכח התורה יכולין להטות ב' הלבבות להשיי'ת. כי בודאי פה ולב הם כלים להמשיך אור בעולם רק שהתורה מלמדת איך לתקן כל המעשים ע"י פה ולב. זכור הוא בפה. בינו הוא בלב:

דרשות הר"ן הדרוש הראשון

זה היה ענין דור הפלגה, כי אין ספק כי בעת ההיא היו כל בני העולם נוסדים על אמונות נפסדות, ואשר הסכימו כולם הוא ענין עבודה זרה, מלבד סגולות (ו)אנשים מעטים אשר טעמו וראו אורו של עולם כי טוב, והם גם כן לא היה סיפוק בידם לקרוא בני אדם לעבוד את ה' שכס אחד, מיראתם את העמים אשר היו בארצותם מושלים עליהם, עד שהראשון שהתחיל זה, והוא אברהם, קרה לו מה שקרה עם נמרוד עד שהוצרך לעזוב ארצו וללכת אל ארץ אחרת, ואין ספק כי אותם הצדיקים אשר היו יחידים בדורות ההם היה להם חילוק האומות והממשלות לטוב ולתועלת, כי כאשר תצר להם האומה באיזה מלכות, ישוטטו אל ארץ אחרת שיוכלו שם לעבוד השם יתברך כרצונם, כאשר קורה לנו בגלותנו היום, כי כאשר נתחדש שמד בארץ ישמעאל ינוסו פליטיהם אל ארץ אחרת, ומשם לישמעאל, וזה אצלנו מחיה מעט בעת צרותינו ועבדותנו. ובעת ההיא היתה כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים (שם א), והסכימו להיות לעולם כולו ראש אחד מנהיג ומושל, ושלא יהיו נפוצים ונחלקים לממשלותם, ולכן בחרו בקעה אשר מצאו להם רחבת ידים, שאין ספק שרוב בני אדם יבחרו להיותם קרובים כפי כוחם אל ראש ממשלתם. ולזה גם כן הסכימו לבנות מגדל וראשו בשמים, כלומר גבוה מופלג כפי האפשרות, כאשר בא בפסוק אחר עם זה בשוה (דברים א כח) ערים גדולות ובצורות בשמים, כי כן היה ראוי למי שנבחר להיות מושל בעולם התחתון, שיהיה ארמונו ומגדלו גדול יתר מאד, עד שבראית המגדל יתלבש כל רואהו פחד ומורא ושיהיה נראה מרחוק. והנה אלו האנשים בעת ההיא לא חטאו בדבר, לא במעשה ולא במחשבה. אלא השם יתברך צופה ומביט למרחוק, ירד למה שימשך מקיבוץ האנשים הרעים ההם, והוא אמרו (שם ה) וירד ה' לראות וגו', כלומר ירד והשיג למה שימשך ממנו, ואם לעת עתה אין רע, אַמנם הכינוס היה רע להם ורע לעולם. והוא, שכולם היו מסכימים על ע"ז. והבקעה ההיא גם כן אשר בחרו להם היא ארץ שגער, היה ראשה ומלכה נמרוד, שהיה ראש לעבודה זרה, עד שהציק לאברהם אבינו בחלקו עליה כמו שנודע, ולכן אמר הן עם אחד וגו', כלומר אם ימשך זה הנה כל העולם בהסכמה אחת, ואם לעת עתה אין במעשיהם נזק, זה החלם לעשות, אבל אם ימשך לא יבצר מהם, [ש]כל אשר יזמו לעשות בעת הראשון ולא יכלו, עתה לא ימנע מהם. כי אין ספק שהדורות ההם כולם היו משתדלים לרומם ע"ז שלהם, ולהשכיח שמו של הקב"ה, ולא עלה בידם מפני חילוק הממשלות והארצות, כי היה לעובדי השם מפלט, מה שלא יהיה כן אם תמשך הסכמתם. כי כאשר ברח אברהם מפני נמרוד ללכת אל ארץ כנען, לוא היה נמרוד מושל בכל העולם אנה ילך מרוחו.

וזהו אמרם בפסח שני (פסחים פז ב) אמר ליה ההוא מינאה אַנן מעלינן מנייכו, דכתיב (מ"א יא טז) כי ששה חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדם, ואלו אתון יתביתו גבן ולא עבדינן לכו ולא מידי, אמר ליה היכי תעבדו, תכלינהו לכולהו ליתנהו גביכו, למאי דאיכא גביכו, קרו לכו מלכותא קטיעא, אמר גפא דרומי, בהא נחתין ובהא סלקינן. הנה הודה כי סיבת השיב חמתם מהשחית אינו רק להיות ממשלתם בלתי כוללת. ולכן בהיות מחשבת הדור בעת ההיא, איננה לרעה, אבל כי ראה השם יתברך שימשך ממנה רע, לא ענשם, כי לא היו ראויים לעונש, אבל סיכל עצתם ובלבל לשונם, כי גם בבלול הלשון והעלם קצתו אל קצתו תועלת בזה. כללו של דבר ראה קיבוץ הרשעים ההוא רע, בהיותם כולם מסכימים על תכונה אחת רעה, כי אי אפשר לכלל מקובץ מפרטים בעלי תכונה אחת רעה, שלא יהיה הכלל רע ממנו או כמוהו.

20 תפארת נח יהונתן

עולה שהוא מכפר על ציטול מזות עשה כדאמרינן בגמרא :

זירח ד' את ריח הניחוח ויאמר ד' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם הא דכתיב אל לבו היינו דלא היה ריח ד' לגלות שלא ישחית העולם עוד כדי שיהיה היראה על האדם מבלי לעשות כתועבות דור המבול פן ח"ו יבוא מבול לעולם (אמר המעתיק דברי הרב לריבין ביאור דהא בפירוש כרה הקב"ה ברית עם נח שלא יכרת כל בשר עוד ממני המבול וגרמה דפירוש הרב הגאון לודק עפ"י מש"כ בעל עקידה בפרשה נח דגלו וידוע לפני הקב"ה היה שלא יתקלקל העולם בכלל עוד כמו שהיה בדור המבול מחמת שיראו שלא יבוא עליהם מבול וישחת העולם בכלל בשבילם וזה היה ידוע להקב"ה בלבד שח"ו להשחתת העולם עוד אבל דבר זה לא ביקש לגלותו דכל אחד יאמר כיון דח"ו לבוא עוד מבול אעשה מה שלבי חפץ רק כרת עמם ברית סתם דאם לא יתקלקל העולם בכלל בחטאת לא יבוא מבול אבל אם יחטאו בכלל יבא המבול וכל אחד יודע דניתן לאדם הבחירה וכל אחד יחשוב אם יש אפשרות לבוא עוד מבול למה אעשה תועבות כאלשי דור המבול אולי כל אחד יעשה כמוני ויקלקל העולם בכלל ויחרב גם אני בכלל ע"י מבול) וזה היה ענין דור הפלגה ובקשו לעשות מגדל עד לשמים דיש להבין ובי הוא כל כך פתאים דח"ו היה אריך בסיים בחכמת הבנין יותר רחב מכדור הארץ אבל הם שפטו כפי חכמת הטבע כי כל גשמיים יורדים מהקוטורים ואדים העולים מן הארץ ויכוד המים וזוהי ההבדל הענינים ומשם יוצבו המים ואין המים באים משמים כלל וכבר שיערו כפי מופת ראיה שאין שיעור הענינים שהוא האדים העבים העולים מן הארץ יותר מחמשה מילין לכל היותר וח"ו ע"כ שאין אדים דקים מחלקי מים עולים יותר גבוה כי אילו היו עולים יותר אף העבים היו יותר גבוהים מארץ ולכן חשבו הם לבנות מגדל יותר עליהם משיעור עננים ההמה וח"ו תו ח"ו לירד הוא רק דידוע מ"ש כי בכדור לבנה ג"כ מקום ישוב כמו בכדור ארצי וכבר מלאו ע"י מלאכה מעופפות שהוא לעשות כמו תורן מונח לרוח ארץ וח"ו מוכח דהרוח עולה מן הארץ וכן כל הרוחות עולים

מהארץ מלמטה ולכן כתבתי שנה לא היה הולך בספינה לים בלמעשה אוקיינוס כי וודאי לא ירד שם המבול כי מה נורך למבול בים וח"ו הי' לו לילך בספינה ולא בחיבה ואם כי לא נודע אז מלאכת הספינה מלבד דקשה דה"ל להשם להגיד ליה מעשה הספינה במקום זווי על החיבה אף גם אם נאמין שהאוקיינוס מקיף העולם מקיף אל הקצה כמו זמור ובלד אחד שלשת חלקי עולם אחיח אפריקה וא"כ ארץ בלא חסני העולם החדש הנקרא אמריקה וא"כ ארץ בלא חסני העולם החדש המבול לעולם החדש בלא ספינה ואח"ל דלא היה קודם המבול שם אגשים ח"ו אף המבול לא ירד שם כיון שהוא ללא נורך וח"ו מאי רבותא דח"ו שנקרא עבור על שלא ירד שם המבול אבל גם העולם החדש עבור הוא דלא ירד שם המבול אבל לפי מה שכתבתי ירחא דמבול היה הארץ כל כח מה נחמך עד שלא היה הרוח יולא כלל מהארץ וח"ו לא היה אפשר לנח לשוט בספינה בים אוקיינוס כיון דבמקום שהוא היה שם בשעת המבול לא יולא הרוח וח"ו לשוט בלי רוח וח"ו למה שכתבתי שהרוח הולך מהארץ ממטה למעלה ראוי הי' שהכלי היעשה במלאכה עפיה שהרוח מושב בתורן שהרוח יגביה הכלי מעלה מעלה ולא ישוב עוד לארץ רק שובו לארץ הוא בביבת היות האוויר החזק ועב הסמוך לארץ הוא מכביד על הדבר ומגרשו לירד למטה ולכן נכחו האינדיבידואל שעי' אבק השריפה שקורין פילווייר בכח רב אבק הגוקן בקנה השריפה ליחזון לכדור הזונן בחובו בילך מעלה מעלה עד שהשיגו במקום שהוא ולא ירד הכדור כלל למטה כי לא מלאו שום כדור על הארץ ואף כפי הטבע הוא יורד למטה בדרך קלרה למטה וזוהי שפטו כי הכדור עלה תחלה למעלה מהאוויר העב והעבור ע"י כח הפילווער וכשהיו למעלה ממנו הוא הי' מעכוו אח"כ מליירד וח"ו אם אפשר להביא כל עופפות למעלה מהאוויר העב הלזה יכול לילך ברוח מעל מעלה עד הכדור הירחי כי הרוח יגביה אותו תמיד לילך ולמעלה הרוח הולך וחזק וכבר חבדו בזה חבורים אף לעשות ספינה כזה לילך לכדור ירחי אבל העיקר שיגיע תחלה ספינה זו למעלה מאויר העבור הזה חה היה כונת דור הפלגה ג"כ שבקשו לקבוע מושבם בכדור ירחי ששם יהיו נאולים ממבול וחשבו לעשות

ט"ז

הפארת

נח

יהונתן יא 21

ע"י ספינה הי"ל אלפי כינר יגביהו אונתו השפיה למעלה מאויר העכור ולזה חשבו לבנות מגדל גבוה כל כך עד למעלה האויר ההוא ומשם יוכלו להשתמש בספינה הי"ל לשוט באויר עד כדור הארץ ועוד הי' לדור הפלגה בת אחרת שחשבו מטעם אחר לבנות המגדל והוא כי ידוע שמשמים עד לארץ כל האויר מלא רוחות כי לא יתכן שיהיו מן ארץ לשמים חלול וריקות ואין זה בגדר בינה חכם שיבנה כל כך ריקם מבלי שיהיה בו דבר וא"כ ע"כ יש בו רוחות והרוחות שהם קרובים לארץ הם יותר עבים וגסים ורעים והרוחות שהם יותר קרובים לשמים הם יותר בהירים וזכים ועוזים וכל ענין דור המבול היו קודם המבול שהיו מקטרים לרוחות הללו והיו מתדבקים בהם ועל ידיהם פעלו כמה דברים והרוחות היו מוכזבים להם שלא יעבדו בני המבול אבל כדור הפלגה ראו כבר שכזבו גם שפעו כי רוחות אלו הקרובים לארץ אין בהם כח ותבונה אבל חשבו לבנות מגדל גבוה מעל גבוה ושם הרוחות עהורים וזכים ואם יקערו להם יפעלו בחפזם כי כחם חזק ובאמת היה כדור הפלגה כחות כחות כח אמת חושב כך וכת אחר חשבה כך כדאיחא במדרש ולכן נאמר ויהי כל העם שפה אחת היינו שכולם הסכימו בהסכמה אחת לבנות מגדל אבל דברים אחרים כי לזה היה טעם זה ולזה טעם זה ועכ"פ ידענו שהיו יראים מהמבול וע"כ אמרו בלעם היה הולך רכיל מגלה בוד ומתחורין של הקב"ה לעכו"ם וגם להם קללה יחשב כי עכו"ם גדרו עלמין בכמה דברים כי יראו מהמבול אבל בלעם אמר להם שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם ועל ידו חזרו לרעתם ולכן אמר הקב"ה מתחילה בלבו מבלי לעשות פומבי כדי שיהיה להם מורא ממבול :

לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי . הנה כבר כתבנו כמה פעמים כי בתחלה היו הבהמות משכילים כדכתיב והגחם היה ערום מכל החיות משמע דטולם היו ערומים רק דהוא ביותר ולכן הי' אכזר לאדם הריגתן להיוחס משכילים ולא הי' מחילה בריאחם לשחיטה ולכן נענש רבי באמרו לעגל שילך לשחיטה כי לכן נזר כי זהו שקר לתחילת היצירה לא היה לכן ולאחר המבול הגיע

לבהמה מדת פחותה מה שאין בהם תבונה ולכן ההריגה מותר בהם והוא סיבת חטא האדם הוא החומר וגם בהולדו חיקף יש בו נפש בהמה ועושה מעשה בהמה שאין לה שכל אך זה הוא לאחר המבול שלא הי' שכל בנפש בהמה אכן קודם המבול לא יתכן זה דאף שגולד בו נפש בהמה מ"מ גם בהמה הי' מושכלת והי' ענין החומר לבד סיבת החטא ולכן כשחטא אדם נתקללה אדמה כי היא הייתה סיבה לחטא ע"כ אמר לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כמו שעשיתי בחטא אדם הראשון כיון שעמה אחר המבול גם נפש הבהמה שגולד בו גרם לו לחטוא והוא שאמר הטעם כי יר לב האדם רע מנעוריו היינו נפש בהמה שגולד בו בלי שכל הוא הממטיח לרוב פחיתותו ומזה הטעם ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי כי קודם המבול היה ראוי להם לנפש כשחטאו שהיו מושכלים הבהמות והשחיתו דרכם אבל כאשר נכע יחרס ואין בהם תבונה על מה יעשו וא"כ אין להכותם יעשו מה שיעשו :

עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו . מזה דיין במדרש דבימי מבול שבתו המזלות ולא שמשו והטעם נראה כי הם עבדו למזלות והקב"ה הפרע מן הגעבדים ג"כ הקשה הרא"ם אין ידע נח כי קלו המים ואין הלך ושוב היוה אס לא הי' אור במושבתו וכן יש לדייק מה שאמר יום ולילה לא ישבתו הא גם בשנת המבול לא נשבת הלילה כי כל י"ב חודש הי' לילה ודוחק לומר כמ"ש בחכמת הכדור כי כל כ"ד שעות במקום זה אור ובמקום זה חושך כפי סבוב השמש וזה ויום ולילה לא ישבתו כי תמיד יום ותמיד לילה אבל באמת הענין הוא כי בודאי לא סיבב החמה אז אבל אורה לא כהה וא"כ במקום שהיחה עומדת היחה מאירה לארץ וא"כ סביב לא"י היחה מאירה תמיד כי שם היחה עומדת בשנת המבול ושם היחה מאירה כל י"ב חודש וא"כ במקום עמידתה הי' תמיד יום ונשבת הלילה ובשאר מקומות הי' תמיד לילה ונשבת היום וא"כ התיבה שנתה בהרי אררט כמון לא"י כדכתיב במלטים בהריגת סנחריב שם הי' כולו יום ושם יכול לשלח עורב חונה ולא קשה מידי :

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו

פרו